

Grad socijalnih ustanova.

23. rujna sam pohodio Bergamo u gornjoj Italiji. Tamo sam stigao iz Milana nakon 2 sata vožnje. Divna je ona okolica. Seljaci su po polju upravo kukuruz pobrali, proso se žuti po njivama, heljda je dozrijevala, grožde visi po lozama, koje se penju po murvama. Svaki čas je vlak prelazio preko većih i manjih potoka. Bergamski je kraj obilno napučen, sela su kao i u milanskoj okolici rasijana, pa iz jednog u drugo dođeš u nekoliko časaka. Gotovo svako selo ima svoju župu, svoju crkvu i zvonik. Narod je žilav i poput Nijemaca čist i točan, prijazan prema svakom svećeniku, ljubi hram Božji i daje rado za njegovo uzdržavanje. Tu socijalizmu nema mjesta, jer u Bergamu i okolici krasno djeluje katolička akcija najraznijim katoličkim organizacijama.

Kakove su to kat. organizacije?

Organizirano je sve! Muška i ženska djeca pučkih škola i omladina (šegrti i zanatlije) u raznim župskim oratorijima, bivši vojnici, te radnici, djevojke, žene, srednjoškolci u organizacijama, koje odgovaraju njihovoj prirodi i duševnim potrebama. Posebna se društva brinu za iseljenike, za osiguranje protiv nezgoda, požara i tuče, bolesti u obitelji. Ratari imaju svoju jaku stalešku organizaciju, a posebna organizacija širi dobru štampu. U gradu je i katolički institut za socijalnu znanost. Sve sam te ustanove pohodio i dao si protumačiti, pa evo da ih iznesem pred čitatelje »Života«.

1. Oratoriji i »circoli«. U više župâ postoje »oratoriji« za diecu pučkih škola. To su zabavišta, zapravo odgojna i zabavna udruženja. Imaju svoja igrališta i dvoranu. Uz gimnastiku goje pjevanje, idu na izlete, daju kazališne zabave. Sastaju se gotovo svaki dan na pouku u vjeri, na veće svetkovine idu k sv. pričesti skupa. Uopće nastoje oratoriji, da mladeži nadoknade ono, što im državna škola ne daje u vjerskoj odgoji. Na čelu je oratorija koji svećenik ili sam župnik. Svećenika pomažu i dobri svjetovnjaci. Prigodom zabave dodu i roditelji i čitave obitelji k javnim nastupima.

»Circoli« su za odrasliju mladež. Kad mladić dovrši 14. godinu, može se prijaviti za to udruženje, te postaje aspirantom. Iza 2 g. postaje pravim članom, ako se dobro ponašao i zadovoljio pravila. Članovi plaćaju godišnju članarinu, kako je odredi godišnja skupština. Svi moraju držati društveni list. Društvo daje članu vjersku pouku, otvara mu dvoranu za čitanje, upućuje ga na dobro ponašanje. Članovi idu često k sv. sakramentima, šire dobru štampu, rade za misije, uzdržavaju po koga klerika u sjemeništu, i ako se iseše, ostaju u vezi s društvom. Ovako organizirani mladići imaju svoj list (La voce dei giovani), i svoju pjesmaricu (I nostri canti).

Ženska je mladež u Italiji uopće organizirana u udruženju »Gioventù femminile cattolica italiana«. To je društvo imalo g. 1924. do 225.000 pravih članica u 5.145 organizacija. Ima i svoja glasila u 3 iz-

danja: »Squilli di risurrezione« za prave članice, »Squilli di aurora« za aspirantice, te »Squilli argentini« za članice Benjaminke. Članice su podijeljene u 260 biskupija po svoj Italiji. Pravom članicom postaju ženske osobe od 15. do 35. godine, aspiranticama od 10. do 15. g., Benjaminicama od 6. do 10. godine. Cilj je tih udruženja, da im članice budu dobre katolikinje. Sva je organizacija posvećena presv. Srcu Isusovu, i najvećom joj je svetkovinom blagdan presv. Srca.

Benjaminke imaju nad posteljom sliku presv. Srca te jutrom i večerom mole: Isusovo Srce, ja te ljubim! Isusovo Srce, dođi kraljevstvo tvoje! Uz to valja da se mole bl. Djevici, anđelu čuvaru i svojim odvjetnicama, te vrše kršćanske dužnosti, na sebi nose znak društva, barem mjesečno idu k sv. pričesti. Uz to moraju i dnevno pohoditi Svetootajstvo, ići na kršćanski nauk. Znak je Benjaminke ljiljan na plavom polju, za članice klas na plavom polju. Članice prave imaju veće dužnosti i godišnje moraju obaviti zatvorene duhovne vježbe.

U Italiji upravlja svom katoličkom akcijom Središnji odbor u Rimu (giunta centrale), a pod njom su odbori po biskupijama i župama. U središnjem su odboru zastupane ove organizacije: Savez katolikâ (La federazione italiana uomini cattolici, F. I. U. C.), Savez katoličke omladine (La federazione della gioventù cattolica italiana, G. C. I.), Sveučilišni kat. savez (La federazione universitaria cattolica, F. U. C. I.), Ženski savez (L'unione femminile cattolica italiana, F. U. C. I.). Zadnja ima tri dijela: Savez katoličkih žena u Italiji, Ženska tal. kat. mladež i Katoličke talijanske sveučilištarke.

Kako sam doznao, u Bergamu je 6000 djevojaka i 3000 žena organizirano. Ženske drže svoj list: »Il nostro Risveglio«. Mladića je organizirano 10.000.

2. *Ratnici*. Postoji za svu Italiju organizacija vojnika, koji su bili u zadnjem svjetskom ratu. Ima oko milijun članova, koji su podijeljeni po pokrajinskim organizacijama. Organizacija u Bergamu ima 20.000 članova. Cilj je organizacije: bratska ljubav među članovima i kršćansko življenje. Udruženje ide članovima na ruku, da nađe posla, namještenje, pomaže ih u svim legalnim stvarima. Isto tako učlani svoje članove u veliko Narodno udruženje osakaćenih invalida. Članovi plaćaju godimice 3 lire, dobiju u slučaju bolesti potporu, a udovice stalnu svotu u slučaju muževe smrti. Svakom ratniku daruje država osiguranje za 1000 lira, a društvo se pobrine za sve formalnosti, da se ta svota i isplati iza smrti člana dotičnoj obitelji.

3. *Radničko udruženje* (Circolo operajo). Članova ima 1000, članica 600. Upisnine uplate 2 do 3 lire, te blagajni međusobnog osiguranja mjesečno prema trim kategorijama: od 15. do 20. godine 0.65 l., od 20. do 30. g. 2.50 l., od 30. do 35. g. 3.75 l. Zato dobivaju u slučaju bolesti 80 dana cijelu plaću, daljnih 80 dana polovicu plaće. Tko navrši 35. godinu, može dalje plaćati dvostruku članarinu, pa će onda u slučaju bolesti dobivati dvostruku svotu. Žene plaćaju manje, ali zato

i dobiju cijelu svoju plaću samo 60 dana, a daljnjih 60 dana polovicu plaće.

Cilj je i ove organizacije: uzdržati i ojačati kršćanski duh u članovima, pomagati im u bolestima, naći im zarade i popraviti im položaj, iza smrti moliti se i davati sv. mise.

4. *Društvo za osiguravanje.* U Bergamu je podružnica tog društva (Società cattolica assicurazione), kome je središnjica u Veroni. Društvo osigurava protiv tuče (pšenicu, kukuruz, rižu, duhan i druge glavne proizvode tla), protiv požara (zgrade, dućane, pokućstvo, skladišta i t. d.), te za životne rente (u slučaju smrti, penzije i sl.). Djeluje od g. 1896., te ima reserve preko 12 milijuna lira. Ove je godine dalo dioničarima 6% dividende. Lani je bilo oko 7 milijuna lira osigurano u odjelu protiv tuče, a više nego dvostruko protiv požara. Na čelu je zavoda odvjetnik G. vit. Ceola. Ljudi se vrlo pouzdaju u ovo društvo.

5. *Ratarski savez* (Unione agricola Bergamasca). I seljaci imaju u Bergamu za grad i cijelu pokrajinu svoj savez, koji štiti njihove staleške interese. Taj savez daje seljacima sve upute i moderna sredstva, koja su potrebna u naše doba. Članovi Savezovi jamče neograničeno.

Usporedo s tim Savezom (Unione agricola Bergamasca) djeluje i Savez konsumnih udruga (Federazione fra le cooperative di consumo), koji nabavlja svojim članovima kućne namirnice i gospodarsko oruđe. Konsumnih je udruga sada 30 (na početku 1919. bilo ih je 500) u savezu. Mnoge su konsumne udruge propale, jer su se poslije rata ili još za rata bavile spekulacijama.

Po selima u Bergamskoj pokrajini živo rade seoske blagajne (casse rurali). Nemaju velikoga članskog kapitala (najviše 40—50.000 lira), jer članovi neograničeno jamče za eventualne dugove. Tih seoskih blagajna ima 70. Savez seoskih blagajna daje članicama upute u radu, te posreduje kod vlasti i sl. preko svog posebnog ureda »Ufficio di assistenza«.

Sva su ova tri saveza djeca katoličke Banke (Banca Piccolo credito bergamesco), koja je s njima pod istim krovom. Ta banka ima oko 2 milijuna lira svog kapitala i radi vrlo solidno, kako se to vidjelo za vrijeme rata. Banka ima uložaka oko 116 milijuna lira. Kod nje obično ulažu i seoske blagajne.

6. *Dobra štampa.* God. 1919. bio je u Bergamu sastanak dobre štampe, a plodom je bila ova ustanova. Odmah je počela svom silom širiti dobru štampu, osobito katoličke novine i uopće listove. Sada ima do 20.000 članova (plaćaju godišnje 3 lire) i oko 200 odbora, te izdaje svoje glasilo »L'angelo della famiglia«. Tom je priloženo nedjeljno evanđelje, koje se tako širi po obiteljima (g. 1924.) s preko 1.017.000 primjeraka.

Društvo širi i »L'eco di Bergamo« i »Italia« iz Milana, pa je ta dva dnevnika katolička rasturilo u bergamskoj dijecesi u 3.026.584 isti-

danja: »Squilli di risurrezione« za prave članice, »Squilli di aurora« za aspirantice, te »Squilli argentini« za članice Benjaminke. Članice su podijeljene u 260 biskupija po svojoj Italiji. Pravom članicom postaju ženske osobe od 15. do 35. godine, aspiranticama od 10. do 15. g., Benjamininkama od 6. do 10. godine. Cilj je tih udruženja, da im članice budu dobre katolikinje. Sva je organizacija posvećena presv. Srcu Isusovu, i najvećom joj je svetkovinom blagdan presv. Srca.

Benjaminke imaju nad posteljom sliku presv. Srca te jutrom i večerom mole: Isusovo Srce, ja te ljubim! Isusovo Srce, dodi kraljevstvo tvoje! Uz to valja da se mole bl. Djevici, anđelu čuvaru i svojinu odvjetnicama, te vrše kršćanske dužnosti, na sebi nose znak društva, barem mjesečno idu k sv. pričesti. Uz to moraju i dnevno pohoditi Svetootajstvo, ići na kršćanski nauk. Znak je Benjaminke ljiljan na plavom polju, za članice klas na plavom polju. Članice prave imaju veće dužnosti i godišnje moraju obaviti zatvorene duhovne vježbe.

U Italiji upravlja svom katoličkom akcijom Središnji odbor u Rimu (giunta centrale), a pod njom su odbori po biskupijama i župama. U središnjem su odboru zastupane ove organizacije: Savez katolikâ (La federazione italiana uomini cattolici, F. I. U. C.), Savez katoličke omladine (La federazione della gioventù cattolica italiana, G. C. I.), Sveučilišni kat. savez (La federazione universitaria cattolica, F. U. C. I.), Ženski savez (L'unione femminile cattolica italiana, F. U. C. I.). Zadnja ima tri dijela: Savez katoličkih žena u Italiji, Ženska tal. kat. mladež i Katoličke talijanske sveučilištarke.

Kako sam doznao, u Bergamu je 6000 djevojaka i 3000 žena organizirano. Ženske drže svoj list: »Il nostro Risveglio«. Mladića je organizirano 10.000.

2. *Ratnici*. Postoji za svu Italiju organizacija vojnika, koji su bili u zadnjem svjetskom ratu. Ima oko milijun članova, koji su podijeljeni po pokrajinskim organizacijama. Organizacija u Bergamu ima 20.000 članova. Cilj je organizacije: bratska ljubav među članovima i kršćansko življenje. Udruženje ide članovima na ruku, da nade posla, namještenje, pomaže ih u svim legalnim stvarima. Isto tako učlani svoje članove u veliko Narodno udruženje osakaćenih invalida. Članovi plaćaju godimice 3 lire, dobiju u slučaju bolesti potporu, a udovice stalnu svotu u slučaju muževe smrti. Svakom ratniku daruje država osiguranje za 1000 lira, a društvo se pobrine za sve formalnosti, da se ta svota i isplati iza smrti člana dotičnoj obitelji.

3. *Radničko udruženje* (Circolo operajo). Članova ima 1000, članica 600. Upisnine uplate 2 do 3 lire, te blagajni međusobnog osiguranja mjesečno prema trim kategorijama: od 15. do 20. godine 0.65 l., od 20. do 30. g. 2.50 l., od 30. do 35. g. 3.75 l. Zato dobivaju u slučaju bolesti 80 dana cijelu plaću, daljnjih 80 dana polovicu plaće. Tko navrši 35. godinu, može dalje plaćati dvostruku članarinu, pa će onda u slučaju bolesti dobivati dvostruku svotu. Žene plaćaju manje, ali zato

i dobiju cijelu svoju plaću samo 60 dana, a daljnjih 60 dana polovicu plaće.

Cilj je i ove organizacije: uzdržati i ojačati kršćanski duh u članovima, pomagati im u bolestima, naći im zarade i popraviti im položaj, iza smrti moliti se i davati sv. mise.

4. *Društvo za osiguravanje.* U Bergamu je podružnica tog društva (Società cattolica assicurazione), kome je središnjica u Veroni. Društvo osigurava protiv tuče (pšenicu, kukuruz, rižu, duhan i druge glavne proizvode tla), protiv požara (zgrade, dućane, pokućstvo, skladišta i t. d.), te za životne rente (u slučaju smrti, penzije i sl.). Djeluje od g. 1896., te ima reserve preko 12 milijuna lira. Ove je godine dalo dioničarima 6% dividende. Lani je bilo oko 7 milijuna lira osigurano u odjelu protiv tuče, a više nego dvostruko protiv požara. Na čelu je zavoda odvjetnik G. vit. Ceola. Ljudi se vrlo pouzdaju u ovo društvo.

5. *Ratarski savez* (Unione agricola Bergamasca). I seljaci imaju u Bergamu za grad i cijelu pokrajinu svoj savez, koji štiti njihove staleške interese. Taj savez daje seljacima sve upute i moderna sredstva, koja su potrebna u naše doba. Članovi Savezovi jamče neograničeno.

Usporedo s tim Savezom (Unione agricola Bergamasca) djeluje i Savez konsumnih udruga (Federazione fra le cooperative di consumo), koji nabavlja svojim članovima kućne namirnice i gospodarsko oruđe. Konsumnih je udruga sada 30 (na početku 1919. bilo ih je 500) u savezu. Mnoge su konsumne udruge propale, jer su se poslije rata ili još za rata bavile spekulacijama.

Po selima u Bergamskoj pokrajini živo rade seoske blagajne (casse rurali). Nemaju velikoga članskog kapitala (najviše 40—50.000 lira), jer članovi neograničeno jamče za eventualne dugove. Tih seoskih blagajna ima 70. Savez seoskih blagajna daje članicama upute u radu, te posreduje kod vlasti i sl. preko svog posebnog ureda »Ufficio di assistenza«.

Sva su ova tri saveza djeca katoličke Banke (Banca Piccolo credito bergamesco), koja je s njima pod istim krovom. Ta banka ima oko 2 milijuna lira svog kapitala i radi vrlo solidno, kako se to vidjelo za vrijeme rata. Banka ima uložaka oko 116 milijuna lira. Kod nje obično ulažu i seoske blagajne.

6. *Dobra štampa.* God. 1919. bio je u Bergamu sastanak dobre štampe, a plodom je bila ova ustanova. Odmah je počela svom silom širiti dobru štampu, osobito katoličke novine i uopće listove. Sada ima do 20.000 članova (plaćaju godišnje 3 lire) i oko 200 odbora, te izdaje svoje glasilo »L'angelo della famiglia«. Tom je priloženo nedjeljno evanđelje, koje se tako širi po obiteljima (g. 1924.) s preko 1.017.000 primjeraka.

Društvo širi i »L'eco di Bergamo« i »Italia« iz Milana, pa je ta dva dnevnika katolička rasturilo u bergamskoj dijecezi u 3.026.584 isti-

saka. Lani je raširilo »Pro familia« (sedmični ilustrovani list) u 158 tisuća komada, »Scolaro di Genova« u 19.196 istisaka, »Corrierino« (za djecu) u 21.887 istisaka, »Domenica del popolo« u 157.072 istisaka.

Društvo osniva i biblioteke po župama. Tako je osnovalo kroz g. 1924. do 30 biblioteka. Društveni članovi dobiju knjige uz neznatnu odštetu. Društvo se dakako brine, da često izmijeni knjige svojih biblioteka.

Društvo dobre štampe širi godimice bezbroj svojih tabla s mudrim opomenama protiv raširenih zlih običaja. Jednako je rasturilo veliki broj letaka. Članovima je badava podijelilo 20.000 holandskih almanaha za g. 1924., a u 1925. slični almanah protiv psovke. Osim toga šalje društvo raznim listovima vijesti ili članke protiv raznih pokušaja loše štampe.

Duša je sve ove ustanove kan. Don Alessandro Bulla. On mi je saopćio, kako će o novoj godini raširiti ovu ustanovu još bolje, jer će dobiti šire prostorije u Casa del popolo (pučki dom). On je u savezu sa svim katoličkim knjižarama u Italiji, od njih dobije 25—32% na njihovim izdanjima, ako ih kupi ili proda. 10% daje svojim agentima ili povjerenicima. Sada će osnovati za gradove posebne knjižice, u kojima će biti sva najnovija izdanja. Opazio je naime, da gospoda ne će da uzajme iz biblioteke knjige, koje su razrezane, pa će im on sada dati nerazrezane knjige, dakako uz veću odškodninu. Jednom upotrebljene knjige dat će zatim vezati i slati u biblioteke. Pet puta upotrebljene knjige će onda staviti na stranu i darivati članovima ili siromašnijim bibliotekama. Malo sam kada u životu govorio s čovjekom, koji je tako svijestan, zanesen za svoju stvar kao ovaj revni svećenik.

7. *Kontederativni radni savez.* To je strukovna organizacija bergamske pokrajine. Savez je imao g. 1921. do 21.717, g. 1922. do 18.449, g. 1923. do 13.000 članova. I g. 1924. je nešto pao broj članova. God. 1925. je bilo u savezu organizirano 8.600 tekstilnih radnika, 940 radnica svile, 372 pomagača, 1450 seljaka, 1900 raznih radnika. Sve je to podijeljeno u 133 sekcije. Društvo je imalo na svršetku g. 1924. 130.000 lira primitka, izdatka 97.000, a polovicom 1925. čistog dobitka nešto preko 5.000 lira.

Što je uzrok, da su ove sindikalne organizacije tako pale u zadnje doba? Tu je skrivio fašizam, koji hoće da frazom »unità sindacale« (sindikatsko jedinstvo) prikrije svoju nakanu i zavrne vratom svim nefašističkim organizacijama. Tome se opire ovaj savez »Unione confederale del lavoro« svim silama, kako reče can. G. Molinari u svojoj konferenciji u Gazzanica 31. XII. 1922. (Il passato, il presente e l' avvenire del movimento operaio, str. 47). Ipak organizacija toliko utječe u Bergamu, da socijaliste tu nemaju svoje organizacije.

8. *Opera Bonomelli.* Biskup u Cremoni, pokojni Jeremija Bonomelli (umro 1914.) poziva u svojem pastirskom pismu g. 1896. katolike, da bi se pobrinuli za iseljenike. Na sastanku »Associazione nazionale di soccorso ai missionari italiani« g. 1900. u Cremoni pod predsjed-

njem biskupa Bonomelli-ja stvori »Opera Bonomelli«. Tu su bili prisutni Mgr. dr. Werthmann iz Freiburga u Njemačkoj i Dominikanac O. Fei, profesor na freiburškom univerzitetu u Švicarskoj. Obojica izvještaje o žalosnom stanju talijanskih iseljenika u Njemačkoj. Prof. G. Prato iz Torina iznio je sve, što je sabrao o iseljeničkom pitanju preko raznih konsula. Govorio je i romansijer Antonio Fogazzaro. Novo će društvo — tako glasi prvo pravilo njegovo — pomoći iseljenike vjerski i materijalno. Ta »Opera di assistenza« (ili Op. Bonomelli) poče odmah osnivati tajništva za iseljenike po svojoj Evropi. Uz tajništvo je skopčana kapela, škola, štediona, dvorana za odmor, biblioteka i po mogućnosti ekonomska kuhinja. Društvo izdaje i svoj tjednik »Patria«. List izlazi u Milanu, gdje je i glavna centrala.

Društvo ima i svoje svećenike »misijonare« za rad društva. Posebna pravila određuju, koji svećenik može ući u tu društvenu službu (Norme regolamentari per i Missionari dell' Opera Bonomelli). Ti »misijonari« vode tajništva izvan Italije. Sada ima u Italiji 17 tajništva, u Francuskoj 19, u Švicarskoj 12, u Luksenburgu 6, u Belgiji 2, u Engleskoj 1.

Iseljenici dobiju tiskanice, u kojima ih društvo upućuje u sve, što mora znati iseljenik. Jedan letak ima na čelu: »Budite dobri kršćani i revni katolici i svugdje ponosno ispovijedajte svoju vjeru!« Brošura »L'emigrante cristiano«, koju je izdalo tajništvo u Bergamu, daje krasne naputke u vjeri svakom iseljeniku.

Za inteligentne osobe, koje pomažu ovu ustanovu, izdaje društvo mjesečnu reviju »Opera Bonomelli« (10 lira, izvan Italije 20 l.).

U Bergamu postoji podružnica ovog društva. Na čelu je mladi svećenik. U podružnici dobiju iseljenici sve upute, koje zatraže; tajništvo posreduje, da im namakne nužne dokumente. Tu je i prenoćište (konak) te kuhinja. Oboje vode redovnice. Radnici dobiju za 40 centesima »minestru« ($\frac{3}{4}$ litre), uopće za 2 lire je sit. Tajništvo nabavlja i putni list na željeznicama uz sniženu cijenu (franceske željeznice daju radnicima 50%, u Italiji 30%), mijenja im novac. Tako je u spomenutom prenoćištu kroz g. 1923. našlo utočišta 10.837 osoba, od kojih je bilo 1214 žena i djece u posebnoj spavaonici, a 900 njih bavala noćilo.

Sve ustanove, koje sam naveo, nalaze se na okupu u jednoj palači blizu željezničke postaje. (Jedino »Društvo za osiguranje« ima svoje prostorije u središtu grada.) I ta palača je podignuta akcijama, koje su dali samo organizirati katolici. Palača sada vrijedi više milijuna lira. U njoj je i moderno svratište (Albergo ristorante S. Alessandro). U istoj je palači i katolička tiskara, koja izdaje ugledni katolički dnevnik »L'eco di Bergamo«, koji ima oko 20.000 pretplatnika.

Ovom sam se prigodom dulje razgovarao i s Julijem Monettiem D. I., koji u Bergamu izdaje poznati socijalni list »Armonie sociali«. P. Monetti napisao je više socijalnih djela, a sada je ravnatelj papinskoga instituta socijalnih znanosti (Istituto cattolico di scienze so-

cialij). Papa svake godine daje potporu ovom zavodu. Na institutu je više profesora, od tih su trojica Isusovci. Slušači mora da su svršili sveučilišne nauke ili teologiju i da pohađaju institut 3 godine. Predavanja se drže samo od kolovoza do svršetka rujna, da tako slušači mogu i dalje zadržati svoje službe i međutim se pripraviti preko godine za predmet. Time je ovaj institut zavod posebne vrsti; to je više privatno usavršenje pod vodstvom profesora. Ove je godine bilo do 40 slušatelja; nekoji su iz Španjolske i Amerike.

Da vidimo, o čemu se sve tu raspravlja i što se poučava! Na pr. kandidati za licencijat u socijalnim znanostima dobili su lani ove teze iz socijalne ekonomije: 1. Socijalna ekonomija kao umijeće i kao znanost, 2. Socijalna ekonomija i etika, 3. Pravi pojam ekonomske aktivnosti, 4. Ekonomski zakoni i naravni zakoni, 5. Glavni zadaci socijalne ekonomije, 6. Socijalna ekonomija i država. A g. 1925. dobili su ove teze: 1. Socijalna akcija, njezin cilj i metode, 2. Interesi i individualne težnje ili klasiste prema kršćanskoj socijologiji, 3. Razvitak narodnoga prava: narodni kult, njegove običnije deformacije i popravak, 4. Racionalna i utilitaristička socijologija, 5. Znanstvena i empirijska socijologija, 6. Kritika raznih sistema (autonomističkog, pozitivističkog, evolucionističkog, kršćanskog) o postanku prava, 7. Kritika neovisnog, relativnog, pragmatičkog, pozitivističkog ćudoreda, 8. Lajička ili neutralna ili kršćanska socijologija, 9. Prava kršćanska politika (temelj, kriterij, metode i povijest), 10. Moderna statolatrida (analiza i rektifikacije), 11. Psihološki, politički, povijesni studij o civilnim i vojničkim diktaturama, 12. Savremeni demokratizam (što je i što bi morao biti), 13. Slobodni narodi, te civilne ili gradanske slobode, 14. Katolički moderni liberalizam, 15. Bitne razlike između lijepog i poštenog, korisnog i pravednog u socijalnim aplikacijama, 16. Kršćanska ljubav i socijalno pitanje. Iz ovoga se vidi, što obrađuju predavanja o socijalnom pitanju. Još se bolje vidi iz teza za licencijat iz pedagogije na istom institutu (jer je i pedagogija sastavni dio socijalnih predavanja): 1. Prava katolička odgoja, 2. Socijalna, nacionalna i internacionalna odgoja, 3. Seoska, nautička i aeronautička odgoja, 4. Kućna odgoja, 5. Odgoja, koja je potrebna svakom staležu, dobi života, 6. Odgoja novinstva i publicizma, 7. Odgoja skupštine, kongresa, parlamenta i stranke, 8. Najbolji spoj pouke i odgoje u školi, 9. Najuspješnija sredstva odgoje u savremenom životu, 10. Vojnička odgoja za mira i rata, 11. Odgoja u tavnici i popravilištima, 12. Odgoja iseljenika, 13. Zgodna odgoja za razne socijalne razrede, 14. Odgojna načela sv. Tome Akvinskog, 15. Odgoja klera. — Iz nauke o kooperaciji dobiše kandidati ove teze: 1. Zakonodavstvo o kooperativnim društvima, te njihove manjkavosti, 2. Funkcija i nužna obilježja kooperacije, 3. Razne vrsti kooperacije (kritika).

O. Monetti je uvjeren, da katolici ne će imati napretka u javnom životu, pa ni u politici, ako ne rade na socijalnom polju i to svestrano. No kako da se radi, ako nema onih, koji su socijalno obrazovani. Nama

treba socijalnih ideologa, socijalnih katoličkih vođa. Već se nakon nekoliko godina rada na ovom institutu opaža lijep uspjeh u socijalnoj nanci među talijanskim katolicima, a još više u primjeni na javni život. Ako je katolička »pučka stranka« inala i ima utjecaja u javnosti, mora na tom nemalo zahvaliti raširenim i usvojenim načelima kršćanskog socijalnog programa, pa dakako pri tome nemalo i ovom papinskom institutu, koji sjajno svijetli i raspršuje tamu modernog poganstva.

Bilo je 10 sati jutrom, kad sam ostavio Bergamo, taj krasni grad; grad starih spomenika i najnovijih kršćanskih ustanova. Vraćao sam se natrag u Milano u »Collegio Leone XIII.«. Dugo sam se ogledavao za sretnim gradom, koji ima sve što bi morali imati i oni hrvatski gradovi, u kojima su katolici u većini. Pa kako je divna okolica! Sva je puna sela i gradova, kako ono opisuje Vergilije o Kreti (Eneida III. 104—6). Širokom se okolicom razlio Božji blagoslov, pa su mi i nehotice došli na pamet Nazorovi stihovi:

Sunčani kolut navrh neba sjao,
Čarlijo vjetar, a ko more sinje
Kraljev se usjev šumeć talasao (Kraljevo oranje)).

A.

Tijelo i duša.

O tome je problemu raspravljao A. Hoche (Freiburg) na 88. kongresu Društva njemačkih prirodoslovaca u Innsbrucku svršetkom 1924. Sada je taj govor objelodanjen u časopisu »Die Naturwissenschaften« (Berlin 21. XI. 1924.), pa ćemo se ukratko na nj osvrnuti.

Hoche veli ovo: »Za nas je neriješeno pitanje, koliko ima psihičnih pojava u živućim bićima koja su niža od čovjeka. Ne znamo ni to, da li je samo ondje duševni život gdje postoje stalni kemički spojevi. U filozofskom je smislu rad moždana samo uvjet, ne uzrok duhovnog života« (l. c. str. 964). »Nema dovoljno temelja ono nagadanje, koje kaže, da se iza stalnog broja godina ljudski organizam izmijeni u svim svojim dijelovima. O tome ne znamo ništa sigurna. Nije isključena mogućnost, da pojedini kemički dijelovi, kemičke skupine ostanu za cijelog života neizmjenjeni« (str. 967).

U navedenom se slažemo. Ne tako glede slijedećeg.

Što je svijet? Na to odgovara Hoche: »Pitanje, kako dugo postoji svijet i koji oblik ima, bilo je predmetom prepirki u najstarijim filozofijama i razne odgovore dadoše počevši od naivnog materijalizma do solipsizma. Uistinu pak ne sumnja nitko, da materijalni svijet zato postoji, jer si ga netko zamišlja. I najoštrije spoznajno kritičko pro-